

POSTANOWIENIE

Dnia 5 września 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Piotr Prusinowski

w sprawie z odwołania A. B.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w R.
o ustalenie właściwego ustawodawstwa,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 5 września 2018 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 26 kwietnia 2017 r., sygn. akt III AUa [...],

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z dnia 26 kwietnia 2017 r. oddalił apelację A. B. wniesioną od wyroku Sądu Okręgowego w G. z dnia 25 listopada 2014 r. Postępowanie sądowe zostało zainicjowane decyzją Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R. z dnia 6 sierpnia 2014 r., w której stwierdzono, że od dnia 1 czerwca 2013 r. do prowadzonej przez wnioskodawcę działalności gospodarczej zastosowanie ma ustawodawstwo polskie. W trakcie postępowania ustalono, że właściwa słowacka instytucja wydała zaświadczenie A1, w którym potwierdziła, że w okresie od 1 czerwca 2012 r. do 31 maja 2013 r. wnioskodawca jest ubezpieczony na terenie Słowacji. Jednocześnie po przeprowadzeniu czynności wyjaśniających instytucja słowacka stwierdziła, że pracodawca wnioskodawcy jest tak zwaną skrzynką kontaktową, a to oznacza, że zatrudnienie to wobec realnego niewykonywania pracy nie może stanowić tytułu ubezpieczenia. Kierując się tym stanowiskiem organ rentowy pismem z dnia 24 stycznia 2014 r.

(przekazanym instytucji słowackiej) ustalił odwołującemu polskie ustawodawstwo. Strona słowacka nie wniosła zastrzeżeń do tego ustalenia. Kierując się tym stanem rzeczy, Sądy obu instancji uznały, że zaskarżona decyzja jest prawidłowa, zachowano bowiem wymagany tryb „koordynacyjny”, w rezultacie wiążące jest ustalenie tymczasowe organu rentowego.

Skargę kasacyjną wniósł ubezpieczony, zarzucając naruszenie:

- art. 13 ust. 3 i art. 11 ust. 1 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego;

- art. 6 k.c. w związku z art. 3 ust. 2 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego;

- art. 14 ust. 5b rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego;

- art. 378 § 1 k.p.c. przez nierozpoznanie sprawy w granicach apelacji, to jest na nierozpoznanie wszystkich zarzutów apelacji i nie odniesienie się do nich;

- art. 2 pkt 2 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego przez niezwrócenie się do instytucji słowackiej w celu uzyskania wszystkich danych niezbędnych do określenia sytuacji prawnej ubezpieczonego;

- art. 5 w związku z art. 16 ust. 2 i 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego;

- art. 1 ust. 2 lit. c w związku z art. 5 ust. 1, art. 6 i art. 16 w związku z art. 5 ust. 2 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego;

- art. 16 ust. 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE)

nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego.

Wnosząc o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, ubezpieczony twierdził, że jest ona oczywiście uzasadniona. Stanowisko to wywiódł z faktu, że posiada ważny tytuł ubezpieczenia w słowackim systemie ubezpieczenia społecznego. Wskazał, że instytucja słowacka nie mogła skutecznie podważyć ustalonego przez siebie stanu faktycznego, jak i swojego dotychczasowego stanowiska. W ocenie skarżącego wydana decyzja doprowadziła do sytuacji, w której wnioskodawca podlega równocześnie ubezpieczeniu społecznemu w obu krajach.

Zdaniem skarżącego w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne i potrzeba wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości prawne. Kwestie te sprowadzają się do pytań:

- czy art. 16 ust. 4 w związku z art. 2 ust. 2 i pkt 10 preambuły rozporządzenia wykonawczego należy rozumieć w ten sposób, że na instytucji miejsca zamieszkania ciąży obowiązek zwrócenia się do instytucji innego państwa członkowskiego w celu wyjaśnienia wątpliwości, czy osoba rzeczywiście wykonuje pracę w tym państwie i czy wykonywana praca nie ma charakteru marginalnego,

- czy art. 5 rozporządzenia wykonawczego należy rozumieć w ten sposób, że instytucja miejsca zamieszkania nie może skutecznie podważyć ważności postanowień umowy o pracę, na podstawie której został wydany przez instytucję innego państwa członkowskiego dokument potwierdzający zgłoszenie osoby do ubezpieczenia społecznego;

- czy w sytuacji, gdy instytucja miejsca zamieszkania ustala ustawodawstwo właściwe tymczasowe wbrew art. 13 ust. 3 rozporządzenia podstawowego, a instytucja miejsca wykonywania pracy jako instytucja przyjmująca nie koryguje tego ustalenia, to czy instytucja miejsca zamieszkania nie powinna w myśl art. 5 ust. 2 rozporządzenia wykonawczego powziąć uzasadnionych wątpliwości co do takiego postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zawiera uzasadnionych podstaw do jej przyjęcia celem rozpoznania merytorycznego.

Ocenę przesłanek przedsądu trzeba poprzedzić spostrzeżeniem, że podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenie faktów lub oceny dowodów (art. 398³ § 3 k.p.c.), a Sąd Najwyższy związany jest ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹³ § 2 k.p.c.). Reguła ta ma znaczenie, gdyż wnioskodawca formułując zarzuty abstrahuje od wiążących Sąd Najwyższy ustaleń faktycznych. Chodzi o to, że instytucja słowacka w piśmie skierowanym do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych stwierdziła, że po dniu 31 maja 2013 r. nie uznaje umowy o pracę zawartej przez wnioskodawcę jako tytuł ubezpieczenia na terenie Słowacji. Po takiej informacji, organ rentowy wystąpił do strony słowackiej z tymczasowym określeniem ubezpieczenia społecznego w Polsce, a instytucja słowacka mimo wiążącego ją terminu nie zajęła stanowiska. W tych okolicznościach główne tezy, na których oparto podstawy skargi kasacyjnej nie są miarodajne. Trudno bowiem przyjąć za prawdziwe twierdzenie ubezpieczonego, że nadal posiada on ważny (uznawany) tytuł ubezpieczenia na terenie Słowacji. Nie sposób też przyjąć, że doszło do oczywistego uchybienia trybowi określoneemu w art. 16 rozporządzenia wykonawczego.

Zarzut oczywistej zasadności skargi kasacyjnej jest chybiony. Ujęta w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. przesłanka ma miejsce wtedy, gdy zasadność podniesionych w niej zarzutów wynika *prima facie*, bez głębszej analizy prawnej. Dotyczy to więc jedynie uchybień przepisom prawa materialnego albo procesowego, zarzucanym sądowi drugiej instancji, o charakterze elementarnym polegających w szczególności na oparciu rozstrzygnięcia na wykładni przepisu oczywiście sprzecznej z jednolitą i ugruntowaną jego wykładnią przyjmowaną w orzecznictwie i nauce prawa, na zastosowaniu przepisu, który już nie obowiązywał, względnie na oczywiście błędnym zastosowaniu określonego przepisu w ustalonym stanie faktycznym (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 listopada 2015 r., IV CSK 263/15, LEX nr 1940571). Chodzi zatem o taką sytuację, gdy nie tylko zgłoszony zarzut jest słuszny, ale także stwierdzona nieprawidłowość jest tego rodzaju, że powoduje jaskrawą wadliwość zaskarżonego orzeczenia

(postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 kwietnia 2016 r., V CSK 622/15, LEX nr 2057365).

Zestawiając wiążące Sąd Najwyższy ustalenia faktyczne z założeniami podstaw skargi kasacyjnej trudno uznać, że doszło do ich oczywistego naruszenia. W tym miejscu trzeba przypomnieć, że według art. 13 ust. 3 obowiązującego od 1 maja 2010 r. rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z 20 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.Urz. UE Nr L 166/1 z dnia 30 kwietnia 2004 r.) osoba, która normalnie wykonuje pracę najemną i pracę na własny rachunek w różnych państwach członkowskich podlega ustawodawstwu państwa członkowskiego, w którym wykonuje swą pracę najemną. Zgodnie zaś z art. 16 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z 16 września 2009 r., określającego procedurę dotyczącą stosowania art. 13 rozporządzenia podstawowego osoba, która wykonuje pracę w dwóch lub więcej państwach członkowskich, informuje o tym instytucję wyznaczoną przez właściwe władze państwa członkowskiego, w którym ma miejsce zamieszkania. Wyznaczona instytucja państwa członkowskiego miejsca zamieszkania niezwłocznie ustala ustawodawstwo mające zastosowanie do zainteresowanego, uwzględniając art. 13 rozporządzenia podstawowego oraz art. 14 rozporządzenia wykonawczego. Takie wstępne określenie mającego zastosowanie ustawodawstwa ma charakter tymczasowy. Instytucja ta informuje wyznaczone instytucje każdego państwa członkowskiego, w którym wykonywana jest praca o swoim tymczasowym określeniu. Tymczasowe określenie mającego zastosowanie ustawodawstwa przewidziane w ust. 2 art. 16 staje się ostateczne w terminie dwóch miesięcy od momentu poinformowania o nim instytucji wyznaczonych przez właściwe władze zainteresowanych państw członkowskich, zgodnie z ust. 2, o ile ustawodawstwo nie zostało już ostatecznie określone na podstawie ust. 4 lub przynajmniej jedna z zainteresowanych instytucji informuje instytucję wyznaczoną przez właściwą władzę państwa członkowskiego miejsca zamieszkania przed upływem tego dwumiesięcznego terminu o niemożności zaakceptowania określenia mającego zastosowanie ustawodawstwa lub o swojej odmiennej opinii tej kwestii (ust. 3 art. 16 rozporządzenia nr 987/2009).

Zestawiając powyższe normy z dokonanymi ustaleniami, Sąd odwoławczy

stwierdził, że organ rentowy prawidłowo przeprowadził procedurę z art. 16 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r., dotyczącego wykonywania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 883/2004 z 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego. Wobec wiążących ustaleń faktycznych trudno założenie to uznać za oczywiście nietrafne.

Wykorzystując art. 16 ust. 2 rozporządzenia nr 987/2009 organ rentowy mógł nawiązać współpracę ze swoim słowackim odpowiednikiem wskazując temu organowi jakie ma wątpliwości w przedmiocie umowy o pracę łączącej wnioskodawczynię ze słowackim pracodawcą. Nie był natomiast uprawniony do samodzielnego podważania tej umowy jako tytułu ubezpieczenia na terenie Słowacji. Stanowisko to jest tym bardziej uzasadnione, jeśli uwzględni się, że instytucja słowacka jednoznacznie wypowiedziała się co do nieobowiązywania po dniu 31 maja 2013 r. ubezpieczenia na terenie Słowacji (a tym samym anulowała wcześniej wydane zaświadczenie A1). W tych okolicznościach należy wskazać, że stosując procedurę określoną w wymienionych rozporządzeniach Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie jest uprawniony do wyręczania instytucji ubezpieczeniowych innych krajów i przesądzenia, czy praca zarobkowa wykonywana na ich terytorium stanowi tytuł ubezpieczenia (por. wyroki Sądy Najwyższego z dnia 11 września 2014 r., II UK 587/13, OSNP 2016 nr 1, poz. 13; z dnia 6 czerwca 2013 r., II UK 333/12, OSNP 2014 nr 3, poz. 47; uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 18 marca 2010 r., II UZP 2/10, OSNP 2010 nr 17-18, poz. 216 i wyroki z dnia 6 września 2011 r., I UK 84/11, LEX nr 1102996, i z dnia 23 listopada 2012 r., II UK 103/12, OSNP 2013 nr 19-20, poz. 238). Zapatrywanie to podyktowane jest tym, że poszczególne systemy zabezpieczenia społecznego mają charakter autonomiczny, a przepisy prawa unijnego mają na celu skoordynowanie ich funkcjonowania. W rezultacie, ubezpieczony chcąc zmienić swoją sytuację prawną powinien dochodzić swoich praw na terenie Słowacji, a pozytywne rozstrzygnięcie instytucji słowackich będzie stanowić tytuł do zmiany decyzji przez organ rentowy. Przedstawione okoliczności sprawiają, że przywołane w skardze kasacyjnej podstawy nie są oczywiście uzasadnione w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. W uzasadnieniu trzeba dodać, że z art. 378 § 1 k.p.c. nie wynika powinność

odrębnego odniesienia się do poszczególnych zarzutów apelacji. Czym innym są bowiem granice apelacji, a czym innym zarzuty zawarte w środku odwoławczym. Niewyjaśnienie wszystkich kwestii istotnych dla sprawy może świadczyć o uchybieniu art. 328 § 2 k.p.c., a tego przepisu wnioskodawca nie skarży.

Jeżeli skarżący jako przesłankę uzasadniającą przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazuje występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, to powinien zagadnienie to przedstawić przez jego sformułowanie z przytoczeniem przepisów prawa, na tle których ono powstało, przytoczyć argumenty prawne prowadzące do rozbieżnych ocen prawnych, a także wykazać, że jest to zagadnienie, którego rozwiązanie jest istotne nie tylko dla rozstrzygnięcia rozpoznawanej sprawy, lecz także dla praktyki sądowej (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 2016 r., II CSK 382/15, Legalis nr 1508600; z dnia 21 czerwca 2016 r., V CSK 21/16, Legalis nr 1482401; z dnia 24 maja 2016 r., I CSK 666/15). Innymi słowy istotne zagadnienie prawne powinno kotwiczyć się w regulacji prawnej, która powinna zostać przeanalizowana i opracowana, tak aby to w pierwszej kolejności sam skarżący mógł stwierdzić, że istotne zagadnienie prawne rzeczywiście występuje i dlatego powinien rozpoznać je Sąd Najwyższy (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2015 r., III UK 206/13).

Analizując treść wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie można doszukać się spełnienia wskazanych wymogów.

Co więcej, zagadnienie prawne uzasadniające przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania musi mieć charakter ściśle jurydyczny i oderwany od kontrowersji dotyczących ustaleń faktycznych oraz służyć wyjaśnieniu prawa, a nie ocenie ich subsumcji pod określoną normę prawną (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 lutego 2017 r., I CSK 555/16). Sformułowane zagadnienie prawne winno odwoływać się w sposób generalny i abstrakcyjny do treści przepisu, który nie podlega jednoznacznej wykładni, a którego wyjaśnienie przez Sąd Najwyższy przyczyni się do rozwoju jurysprudencji i prawa pozytywnego (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 października 2015 r., I PK 19/15, LEX nr 2021941). Nie może mieć natomiast charakteru kazuistycznego i zawierać szeregu szczegółowych założeń determinujących odpowiedź, jak i nie może służyć uzyskaniu przez skarżącego odpowiedzi odnośnie do kwalifikacji prawnej pewnych

szczegółowych elementów podstawy faktycznej zaskarżonego rozstrzygnięcia (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2015 r. IV CSK 405/15, LEX nr 2160209).

Zgodnie z art. 16 ust 4 rozporządzenia wykonawczego w przypadku, gdy z uwagi na brak pewności co do określenia mającego zastosowanie ustawodawstwa niezbędne jest nawiązanie kontaktów przez instytucje lub władze dwóch lub więcej państw członkowskich, na wniosek jednej lub więcej instytucji wyznaczonych przez właściwe władze zainteresowanych państw członkowskich lub na wniosek samych właściwych władz, ustawodawstwo mające zastosowanie do zainteresowanego jest określone na mocy wspólnego porozumienia. Z literalnej treści przepisu wynika zatem, że wskazany tryb postępowania (wykluczający zastosowanie trybu z art. 16 ust. 2 rozporządzenia) ma zastosowanie tylko w razie „brak pewności co do określenia mającego zastosowanie ustawodawstwa”. W rozpoznawanej sprawie sytuacja taka nie występowała skoro obie instytucje ubezpieczeniowe nie miały wątpliwości, że wnioskodawca nie podlega ubezpieczeniu na terenie Słowacji. Oznacza to, że przepis ten nie był miarodajny do rozstrzygnięcia w ustalonym stanie faktycznym. W rezultacie, wskazane zagadnienie prawne nie może wpłynąć na prawidłowość zaskarżonego wyroku.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie podważał ważności postanowień umowy o pracę zawartej przez wnioskodawcę ze słowackim pracodawcą, a tym bardziej nie oceniał dokumentu wydanego przez słowacką instytucję ubezpieczeniową. Oparł się wyłącznie na autonomicznym stanowisku przez nią reprezentowanym. W tym stanie rzeczy, dokonanie wykładni art. 5 rozporządzenia wykonawczego (czy też zagadnienia prawnego na nim opartego), w zakreślonym przez skarżącego kierunku, nie jest możliwe, gdyż zostało oparte na wadliwym założeniu, które nie ma miejsca.

Nie inaczej jest z ostatnim ze wskazanych przez wnioskodawcę zagadnień prawnych. Zakłada ono, że instytucja słowacka nie skorygowała swojego ustalenia co do podlegania ubezpieczeniu na terenie Słowacji. Założenie to pozostaje w sprzeczności z wiążącymi ustaleniami Sądu drugiej instancji. W rezultacie, sformułowane zagadnienie ma charakter abstrakcyjny, jednak nie pasuje do realiów rozpoznawanej sprawy. Nie może być zatem pomocne do jej rozstrzygnięcia.

Przeprowadzone rozważania prowadzi do wniosku, że nie doszło do ziszczenia się przesłanek z art. 398⁹ § 1 pkt 1, 2 i 4 k.p.c. Należało zatem orzec jak w sentencji.